

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ
Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015
Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою

(пост. п. 6 від «07» 02 2020 р.)

Ректор

А. А. Мазаракі

**СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ З КУРСОМ
ЕТНОПСИХОЛОГІЇ**

**SOCIAL PSYCHOLOGY WITH THE COURSE OF
ETHNOPSYCHOLOGY
ПРОГРАМА\ COURSE SUMMARY**

освітній ступінь	Доктор філософії	/	PHD
галузь знань	05 «Соціальні та поведінкові науки»	/	05 Social and Behavioral Sciences
спеціальність	053 «Психологія»	/	Psychology

Київ 2020

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автори: М.С. Корольчук, д-р психол. наук, проф. зав. каф. психології;
І.В. Мостова, канд. психол. наук, ст.викладач.

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри психології
14.02.2020р., протокол № 13

Рецензенти: О.В. Полунін, докт.психол.наук, професор. професор кафедри
психології;
О.В. Зазимко, канд. психол. наук., доцент, ст.н.с. лабораторії
когнітивної психології Інституту психології ім. Г.С.Костюка

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ З КУРСОМ ЕТНОПСИХОЛОГІЇ

SOCIAL PSYCHOLOGY WITH THE COURSE OF ETHNOPSYCHOLOGY ПРОГРАМА\ COURSE SUMMARY

освітній ступінь	Доктор філософії	/	PHD
галузь знань	05 «Соціальні та поведінкові науки»	/	05 Social and Behavioral Sciences
спеціальність	053 «Психологія»	/	Psychology

ВСТУП

Програма дисципліни «Соціальна психологія з курсом етнопсихології» призначена для докторів філософії КНТЕУ галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія».

Програму підготовлено відповідно до Стандартів вищої освіти КНТЕУ із зазначеної спеціальності та відповідних освітньо-наукових програм підготовки докторів філософії КНТЕУ

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТДИСЦИПЛІНИ

Мета дисципліни полягає в оволодінні науково-практичним досвідом та засвоєнні здобувачами знань, навичок та вмінь у напрямі соціально - психологічних розробок і досліджень, закономірностей та механізмів, для вироблення компетентностей та їх застосування в професійній діяльності, а також для формування готовності студентів самостійно пізнавати, аналізувати, шукати глибинні взаємозв'язки повсякденних життєвих явищ, розуміти себе і соціальний світ. Вивчення здобувачами етнопсихологічних особливостей та відмінностей етносів, народів, націй; природи, характеру різних етносів, вірувань, звичаїв, стереотипів та настанов міжетнічної поведінки, їхньої ментальності, особливостей мови та розуміння ролі та значення цих знань в психологічній практиці та науковій діяльності.

Завданням вивчення дисципліни «Соціальна психологія з курсом етнопсихології» є розвиток дослідницьких вмінь щодо вивчення та аналізу соціально-психологічних явищ; розвиток професійних навичок щодо психологічного супроводу організації, керівництва та функціонування різних соціальних груп та вироблення навичок розробки практичних рекомендацій для керівників підприємств, представників інших адміністративно-господарських кадрів, підприємців з метою вдосконалення керівництва багатонаціональними трудовими, виробничими й навчальними колективами, міжнаціональними відносинами в цілому.

Предметом вивчення дисципліни - соціально-психологічні феномени суспільного та особистісного життя людини у соціальних групах та дослідження свідомості етнічних спільнот, закономірності її формування та функціонування і інші психологічні особливості етносу та їхній вплив на життя та діяльність особистості.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Знання

- основних понять соціальної психології, розуміти основні соціально-психологічні механізми та ефекти;
- основних категорій, понять й напрямків етнопсихології»

вміння

- здійснювати психологічну діагностику, консультацію, корекцію і надавати психологічну допомогу працівникам організації;
- використовувати знання, навички і вміння з етнопсихології в процесі професійного навчання.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Соціальна психологія з курсом етнопсихології», як обов'язкова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідними освітньо-науковими програмами:

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК1	Здатність усно і письмово обговорювати результати своєї наукової роботи іноземною мовою, представляти в усній та письмовій формі результати досліджень, звіти, а також повне розуміння іншомовних наукових текстів в галузі психології.	4, 5, 7-9
ЗК3	Здатність оволодіти загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики психолога та загального культурного кругозору в обсязі кредитів ЄКТС відповідно до стандарту вищої освіти.	2-10
<i>Фахові компетентності освітньою програмою</i>		
ФК1	Здобуття глибинних знань із спеціальності «Психологія», науковим напрямом за яким аспірант проводить дослідження, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань за обраною спеціальністю, оволодіння термінологією з досліджуваної проблеми в обсязі кредитів ЄКТС відповідно до стандарту вищої освіти	4-10

ФК2	Здатність виконувати оригінальні експериментальні дослідження, обґрунтовувати психодіагностичний інструментарій, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у психології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з психології та суміжних галузей	10
ФК4	Здатність ініціювати наукові проекти в галузі реклами, соціальної психології, психології управління, або ж за науковим напрямом аспіранта і реалізовувати їх на практиці.	4-10
ФК6	Здатність дотримуватись професійної етики психолога, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.	7
ФК7	Здатність організовувати та проводити навчальні заняття, зокрема, здійснювати науково-педагогічну діяльність у закладах вищої освіти.	1, 4-9
Програмні результати навчання (РН)		
ПР01	Мати передові концептуальні та методологічні знання з психології і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій і публікувати результати досліджень у провідних міжнародних наукових виданнях.	2
ПР02	Оволодіти основними напрямками системного наукового світогляду та загального культурного кругозору, уміння враховувати кроскультурні особливості спілкуватись іноземною мовою у міжнародній взаємодії і в практичній діяльності психолога.	2-9
ПР03	Розробляти та реалізовувати наукові проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі наукові та технологічні проблеми в психології з дотриманням норм професійної етики, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.	10
ПР04	Вільно презентувати та обговорювати наукові та прикладні проблеми психології державною та іноземною мовами, кваліфіковано відтворювати результати.	4-10

ПР06	Ініціювати наукові проекти в галузі психології, розробляти, реалізовувати їх у практиці. Глибоко розуміти загальні принципи та методи психології, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері психології та у викладацькій практиці.	
ПР07	Організовувати та проводити навчальні заняття, зокрема, здійснювати науково-педагогічну діяльність у закладах вищої освіти. Демонструвати навички самостійного проведення лекцій і практичних занять, формувати у студентів креативне мислення, відкритість до нових знань і нести відповідальність за особистий професійний розвиток та навчання інших.	

1. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Соціальна психологія як наука

Соціальна психологія в системі наук. Історія розвитку соціальної психології. Структура сучасної соціальної психології.

Предмет та завдання соціальної психології.

Етапи та кризи розвитку, основні теоретичні напрями світової соціальної психології. Види соціальної психології.

Прикладне значення соціальної психології для розвитку суспільства та окремої особистості. Практична соціальна психологія.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3.

Додатковий: 11, 13,14.

Інтернет-ресурси: 17,19,21 25 .

Тема 2. Методологія соціально-психологічного дослідження

Специфіка наукового дослідження в соціальній психології. Науково-теоретичні та технологічні основи соціально-психологічного дослідження. Проблема якості соціально-психологічної інформації.

Види соціально-психологічних досліджень: лабораторне, польове, кореляційне, експериментальне.

Соціально-психологічне дослідження в межах гуманітарної та природно-наукової парадигм. Методи соціальної психології – методи впливу та методи дослідження (спостереження, експеримент, вивчення документів, опитування, тестування).

Прикладне дослідження в соціальній психології – напрями, методи, ролі психолога.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3.

Додатковий: 8,10,12, 14.

Інтернет-ресурси: 17, 19,23.

Тема 3. Психологія взаємодії людей

Загальна характеристика взаємодії. Сутність взаємодії. Особливості взаємодії. Зміст і динаміка взаємодії людей.

Розвиток взаємодії. Види сумісності. Регулятори взаємовпливу людей один на одного. Різновиди взаємодії. Кооперація, конкуренція, конфлікт. Критерії взаємодії.

Список рекомендованих джерел::

Основний: 1, 3.

Додатковий: 13, 15,16.

Інтернет-ресурси: 17-24.

Тема 4. Психологія взаємин людей

Сутність взаємовідносин. Загальна характеристика поняття «відношення». Класифікація психологічних стосунків. Особливості міжособистісних стосунків. Види взаємин. Взаємини у процесі спілкування та їх класифікація.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 3, 6.

Додатковий: 13, 15.

Інтернет-ресурси: 17-24.

Тема 5. Соціально-психологічні закономірності спілкування

Поняття і сутність спілкування. Структура спілкування. Функції спілкування. Засоби спілкування. Механізми спілкування. Види і типи спілкування. Труднощі спілкування. Психологічні бар'єри спілкування. Спілкування як комунікація. Особливості комунікації. Структура комунікації. Комунікативні стилі. Бар'єри комунікації.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 3, 4, 6.

Додатковий:8, 13, 15.

Інтернет-ресурси: 17-24.

Тема 6. Психологія міжособистісного сприйняття і взаєморозуміння

Сутність і основні характеристики міжособистісного сприйняття. Поняття міжособистісного сприйняття. Механізми міжособистісного сприйняття. Психологічні особливості міжособистісного взаєморозуміння. Розуміння мови взаємодіючої особистості.

Усвідомлення якостей взаємодіючої особистості, що проявляються. Виявлення впливу на особу ситуації взаємодії з партнером. Вироблення угоди і практичне її виконання за встановленими правилами.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 3,4,6.

Додатковий: 8, 9, 10, 12.

Інтернет-ресурси: 17-24.

Тема 7. Соціальна психологія особистості

Особистість як предмет дослідження в соціальній психології. Поняття особи і її соціально-психологічних особливостей. Поняття особистості. Психологічна структура особистості. Соціально-психологічні типи особистості. Вплив анатоμο-фізіологічних характеристик на соціально-психологічні якості особи. Стосунки і соціально-психологічні якості особистості. Закономірності прояву соціально-психологічних особливостей особистості. Соціалізація особистості. Чинники соціалізації особи. Форми і механізми соціалізації особи.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 4.

Додатковий: 14, 15.

Інтернет-ресурси: 17-24.

Тема 8. Психологія малої групи

Поняття малої групи і її психології. Визначення поняття «мала група» і її види. Структура психології малої групи. Психологічна структура малої групи. Характеристика соціально-психологічних процесів у малій групі. Освіта і розвиток малої групи. Керівництво і ухвалення рішень у малій групі. Об'єднання малої групи. Груповий тиск. Конфлікт у малій групі.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 3, 4, 6.

Додатковий: 8, 9, 11, 13, 15.

Інтернет-ресурси: 17-24.

Тема 9. Етнопсихологія як об'єкт соціально-психологічного вивчення

Етнопсихологія як галузь психологічної науки. Зв'язок етнопсихології з іншими науками. Роль та значення етнопсихології для наукової діяльності. Предмет і об'єкт дослідження етнопсихології. Психологічна сутність основних понять етнопсихології. Психологічні причини росту етнічної ідентичності в сучасному світі. Роль етнопсихологічних знань у розбудові національної держави.

Актуальність у наші дні концепції національного характеру у працях К. Гельвеція. Г. Лебон в таборі апологетів колоніалізму. Школа народів.

Основні принципи національної психології сформульовані у працях О. Потебні, М. Костомарова, М. Миклухо-Макля, Д. Овсянико-Куликовського, Г. Шпета, М. Грушевського, Д. Чижевського, Ф. Вовка.

Стародавній світ і дослідження відмінностей між народами. Європейські вчені про психологію народів (середина XVIII — перша половина XIX ст.) Друга половина XIX ст. — становлення етнічної психології. Роль В. Гумбольдта, М. Лацаруса, Х. Штейнталя, В. Вундта у започаткуванні етнічної психології. Психологічна антропологія у працях М. Мід, Р. Бенедикт та Р. Лінтона.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 3, 4, 6.

Додатковий: 8, 9, 11, 13, 15.

Інтернет-ресурси: 17-24.

Тема 10. Методологія і методи сучасної етнопсихологічної науки

Основні напрями розвитку сучасної етнопсихології. Методологічні принципи етнопсихології. Основні методи етнопсихології. Наукові завдання Етнопсихології.

Автостереотипи та гетеростереотипи. Сутність кроскультурних досліджень. Мотиви, потреби, особливості вольової поведінки представників конкретної етнічної спільноти. Етнопсихологія в дослідженні міжнаціональних розходжень і відносин.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 3, 4, 6.

Додатковий: 8, 9, 11, 13, 15.

Інтернет-ресурси: 17-24.

Тема 11. Психологія соціальних класів

Поняття і своєрідність функціонування психології класів. Сутність класу і його психології. Своєрідність психології соціального класу. Структура соціально-класових відмінностей. Градація соціально-класових відмінностей. Психологічні характеристики представників різних соціальних класів. Специфіка психології соціального класу. Зміст психології класу.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 5.6.

Додатковий: 8, 9, 11, 13.

Інтернет-ресурси: 17-24.

Тема 12. Психологічні проблеми етносу та нації

Психологічна характеристика етносу. Умови походження та модифікації етносу. Етнічна маргінальність. Поняття про національну

ідентифікацію. Сучасні процеси національного та державного будівництва. Основні ознаки нації. Чинники творення української нації.

Природа походження етносу. Суспільно-історичні чинники націотворення. Етногенез українців. Історія та теорія розвитку української нації. Проблема геноциду. Голодомор 32-33 рр. і його наслідки для українського народу. Особливості національної політики щодо етносів в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 5.6.

Додатковий: 8, 9, 11, 13, 15.

Інтернет-ресурси: 17-24.

Тема 13. Психічний склад етносу та проблема націотворення

К. Юнг про архетипи колективного несвідомого як основи психічного складу етносу. Зміст психології нації. Національний характер. Д. Чижевський про риси українського національного характеру. Національний темперамент. Національний склад розуму. Національні особливості мислення. Національні почуття та настрої.

Національні традиції та звички. Специфіка системостворюючих (статичних) елементів психології нації. Основні періоди формування української нації та їх вплив на становлення нашої психології. Дохристиянські традиції та вірування в сучасному світогляді українців.

Поняття «традиційна картина світу людини» в роботах різних авторів. Міфологемна складова творення традиційної картини світу людини. Основні міфологемні компоненти традиційної картини світу українського народу. Міфологема «долі» як значимий компонент традиційної картини світу людини.

Список рекомендованих джерел:

Основна: 2, 3, 4, 5, 6

Додаткова: 9, 10, 11, 12.

Інтернет-ресурси: 17, 18, 19.

Тема 14. Вплив етнопсихологічних феноменів на життя особистості

Міжетнічна взаємодія. Етнічні норми та їхній вплив на бізнес-партнерів які походять з різних етнічних груп. Своєрідність прояву національних настанов та стереотипів. Етноцентризм.

Явища та процеси, які лежать в основі функціонування етнопсихологічних феноменів. Особливості міжнаціональної взаємодії. Національна (етнічна) настанова. Механізми функціонування національних настанов та стереотипів в сфері бізнесу.

Явище етноцентризму. Роль практичного психолога у розв'язанні проблеми зниження етноцентризму та стереотипізації оцінок. Національні забобони. Різновиди національних стереотипів сприйняття. Психологічні

механізми засвоєння соціотипової поведінки: соціалізація, наслідування, ідентифікація.

Система символів у національному українському образі. Психологічна характеристика формування та утвердження у національній свідомості архаїчних астральних символів і відображення їх у фольклорі, літературних джерелах. Образи-символи у національній літературі та мистецтві, їх семантичні особливості. Символи у комунікативній діяльності людини. Селективні функції звичаїв та механізми накопичення колективного досвіду.

Список рекомендованих джерел:

Основна: 1, 2, 4

Додаткова: 9, 11, 12, 13.

Інтернет-ресурси: 18, 20, 22.

Тема 15. Духовний потенціал людини

Філософсько-психологічний зміст поняття «духовний потенціал особистості». Духовно-особистісний підхід як основа дослідження духовного потенціалу людини. Емоції і почуття особистості з високим духовним потенціалом. Інтелект і мотивація особистості з високим духовним потенціалом. Психологічні механізми актуалізації духовного потенціалу особистості. Процес розвитку духовного потенціалу особистості. Психологічна модель особистості з високим духовним потенціалом

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 3, 4, 6.

Додатковий: 21, 24.

Інтернет-ресурси: 17-24.

Тема 16. Міжетнічні конфлікти

Ментальність, національна ідея та національна свідомість як ознаки нації та їх вплив на ведення бізнесу представниками різних етносів. Етнічні конфлікти. Види та класифікація етнічних конфліктів. Виникнення етнічних конфліктів. Протікання етнічних конфліктів. Урегулювання етнічних конфліктів. Стратегії поведінки в етнічному конфлікті та шляхи його подолання.

Список рекомендованих джерел:

Основна: 1, 2, 4, 6

Додаткова: 11, 12, 14.

Інтернет-ресурси: 17, 18, 19, 21, 22

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Підручник: У 2-х кн. Кн.1: Соціальна психологія особистості і спілкування. – К.: Либідь, 2015. – 574 с.
2. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Підручник: У 2-х кн. Кн.2: Соціальна психологія груп. Прикладна соціальна психологія. – К.: Либідь, 2015. – 560 с.
3. Андреева Я. Соціальна психологія: Навч.-метод. комплекс для студ., які навчаються на спец. "Практична психологія" / Ніжинський держ. педагогічний ун-т ім. Миколи Гоголя. — Ніжин : Видавництво НДПУ ім. М.Гоголя, 2016. Доповнене та перевидане.
4. Гапон Н. Соціальна психологія. Навчальний посібник.- Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2015. - 366 с.
5. Савицька, О. В. Етнопсихологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Савицька, Л. М. Співак. — Київ : Каравела, 2015 .
6. Львовичкіна А. М. Етнопсихологія: Навч. посіб. / Львовичкіна А. М. — К.: МАУП, 2016. — 144 с.
7. Founding Theory of American Sociology, 1881-1915. *International Library of Welfare and Philosophy* .*International library of sociology*. Roscoe C. Hinkle. Routledge & Kegan Paul, 1980. 071000401X, 9780710004017.

Додатковий

8. М. Слюсаревський, Н. Хазратова. Соціальна психологія. Видавництво Львівська політехніка. 2019.,252с.
9. Іпатов Е. Соціальна психологія: Навч. посібник для підгот. бакалаврів усіх форм навч. / Інститут змісту і методів навчання; Національний технічний ун-т України "Київський політехнічний ін-т" — К., 2012. — 120с.
10. Андріяш, В. І. Механізми державного регулювання етнополітичних процесів в Україні / В. І. Андріяш // *Інвестиції: практика та досвід*. — Київ, 2014. — № 1.— С. 136-139.
11. Данилюк, І. В. Етнічна психологія як галузь наукового знання: історико-теоретичний вимір : монографія / І. В. Данилюк. — Київ : САММІТ-КНИГА, 2010. — 432с. — Бібліогр.: 376-431с.
12. Савчин М. В.. Духовний потенціал людини. Монографія. Івано -Франківськ: Вид -во "Плай" Прикарпатського ун ..., 2012.
13. Помиткін Е.О. Психологічна діагностика духовного потенціалу особистості : посібник / Е.О. Помиткін. — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. — 144 с.
14. М. Пірен. Етнопсихологія // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — с.247 ISBN 978-966-611-818-2

15. Українська етнопсихологія: історія, розвиток, персоналії: монографія / Н. М. Семенів; Львів. держ. ун-т внутр. справ. — Львів: Ліга-Прес, 2013. — 199 с. — Бібліогр.: с. 179—198.
16. Culture and consciousness: perspectives in the social sciences, Том 1. *Science Series Culture and Consciousness: Perspectives in the Social Sciences*, Gloria B. Levitas. G. Braziller, 1967. Калифорнийський університет.

Інтернет-ресурси

17. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І.Вернадського - <http://www.nbuv.gov.ua> .
18. Сайт факультету соціології і психології КНДУ ім. Тараса Шевченка - <http://www.soclife.univ.kiev.ua>
19. Сайт інституту психології АПН України - <http://naps.gov.ua/ua/structure/institutions/psychology/>
20. Сайт:Он-лайн-бібліотека - <http://book-online.com.ua>
21. Електронні бібліотеки України - <http://library.kr.ua/libworld/elib.html>
22. Сайт Кембриджського університету <https://www.cambridge.org/core/books/disappearance-of-the-social-in-american-social-psychology/739A3F4AED50243ADBE99D5641EA492E#fndtn-references>
23. Електронна бібліотека Державного університету телекомунікацій, www.dut.edu.ua/uploads/1_1473_26865900.pdf
24. Сайт: http://stud.com.ua/25078/psihologiya/sotsialna_psihologiya
- *курсивом виділено джерела, що містяться в бібліотеці КНТЕУ